

Naslov članka/Article:

Ljudsko izročilo na razredni stopnji osnovne šole

Folk Tradition at the Primary Level of Primary School

Avtor/Author:

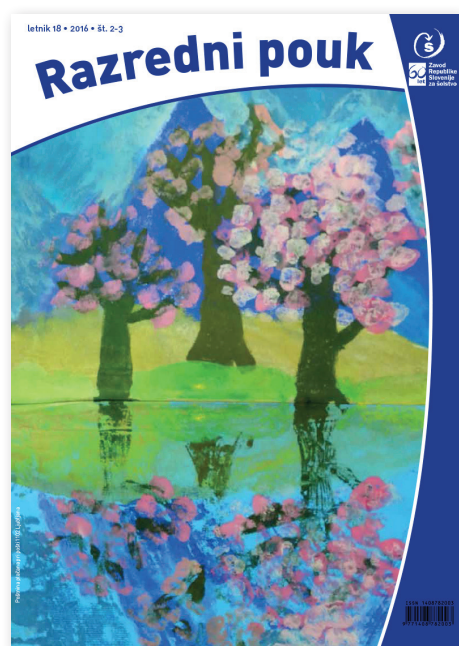
Katarina Gorše

DOI:

CC licenca

Priznanje avtorstva-Nekomercialno-Brez predelav

Razredni pouk št. 2-3/2016, letnik 18

ISSN 1408-7820

Izdal in založil: Zavod Republike Slovenije za šolstvo

Kraj in leto izdaje: Ljubljana, 2016

Spletna stran revije:

<https://www.zrss.si/strokovne-revije/razredni-pouk/>

Pouk, ki navduši

Katarina Gorše
Osnovna šola
Loka Črnomelj

Ljudsko izročilo na razredni stopnji osnovne šole

Povzetek: Za raziskovanje tem, namenjenih prenašanju ljudskega izročila v osnovni šoli, sem se odločila zato, ker kot profesorica razrednega pouka opažam, da otroci poznajo vse manj ljudskih iger, pesmi in plesov. Tudi rajalnih iger, ki smo jih včasih otroci tako radi plesali in peli, današnji otroci ne poznajo več. Na seminarjih in izobraževanjih na temo ljudskega izročila sem spoznala, da tudi mlajše učiteljice ne poznajo več starih ljudskih iger, plesov in pesmi. Potemtakem lahko pričakujemo, da bo stanje na tem področju iz leta v leto le še slabše. Učni načrt prinaša cilje, znotraj katerih imamo veliko priložnosti, da izvajamo vsebine in teme s področja ljudskega izročila. Pri tem pa je potrebno le to, da učitelji ljudsko izročilo dobro poznamo. Ljudske igre, pesmi in plesi spodbujajo otroke k ustvarjalnosti, domiselnosti in iznajdljivosti in je zato nujno, da prenašamo to znanje na naše mlajše rodove. S tem pa se bo ohranil tudi del naše kulturne dediščine. Tako sem sama vsebine s področja ljudskega izročila medpredmetno povezala ter na ta način želela poglobiti znanje učencev ter jih motivirati za delo. **Glavne besede:** ljudsko izročilo, izročilo v šolskem predmetniku, medpredmetno povezovanje, razredni učitelj. **Folk Tradition at the Primary Level of Primary School. Abstract:** I have decided to research the topics that are intended for passing on the folk tradition in primary school, because as a class teacher I have noticed that children are less and less familiar with folk games, songs and dances. Even circle games, which children used to love to sing and dance to, have been lost to the children of today. At seminars and training programmes on the topic of folk tradition I have discovered that even younger teachers are no longer familiar with old folk games, dances and songs. It can be expected that the situation will only worsen year after year. The curriculum contains objectives which give us plenty of opportunities to implement contents and topics relating to folk tradition. All it takes is for us, the teachers, to be well acquainted with folk tradition. Folk games, songs and dances encourage children to be creative, imaginative and resourceful; it is therefore necessary to pass that knowledge on to our younger generations. By doing so, we will preserve a portion of our own cultural heritage. Hence, I have integrated folk tradition contents cross-curricularly, trying to deepen students' knowledge and motivate them to work. **Key words:** folk tradition, tradition in the school curriculum, cross-curricular integration, class teacher.

Ljudsko izročilo

Ljudsko izročilo je znanje, vedenje in življenje najširših plasti ljudstva. Zajema sestavine gmotne, društvene in delovne kulture (Knific 2011). Med drugim zajema tudi ljudsko pesem. Ta je najstarejši del kulturne dediščine slovenskega naroda in hkrati sestavni del njegove današnje kulture, ker pomeni njene korenine (Kumer 2002). V nadaljevanju avtorica knjige *Slovenska ljudska pesem*

piše, da je narod kakor drevo. Če mu porežeš veje, bo še vedno živelo, toda če mu izpodrežeš korenine, usahne. Ravno ljudska pesem ima bistvene prvine, s katerimi ohranjamo kulturno dediščino našega kraja in naš jezik. Povezana je tudi s šegami vsakdanjega in prazničnega življenja. Preteklost, o kateri govorimo preko ljudskega izročila, zajema čas do 50-ih let 20. stoletja. Otrokom ta čas najlažje ponazorimo s pomočjo časovnega traka, na katerega pripenjamo najpomembnejše podatke o naši deželi. Od na primer

najstarejše piščali na svetu, ki so jo našli na naših tleh, stare približno 50.000 let, do najstarejše osti sulice, stare 40.000 let, in najstarejšega kola na svetu, ki ga je na območju Ljubljanskega barja pred več kot 5.000 leti izdelal neki neolitski »tehnični mojster« itn. Poleg tega so pri nas še vedno žive nekatere prastare šege, kot so kurentovanje, zeleni Jurij, kresovanje ... Ljudje bi se morali zavedati vrednosti in dragocenosti teh šeg in jih ohranjati prihodnjim rodovom. Le tako bomo to znanje spravili v otrokovo zavest, v svet vrednot, ki oblikujejo njegovo mlado osebnost.

Osemdeset let nazaj za pozabo ljudskega izročila ni bilo bojazni, saj so mlade generacije večino vsakdana preživele s starejšimi, se z njimi pogovarjale in tako se je tudi ljudsko izročilo sproti prenašalo na mlajše rodove. Danes pa zaradi natrpanih delovnikov, služb in drugih obveznosti ne preživimo več toliko časa s starejšimi generacijami in tako smo na žalost tudi ob veliko znanja in modrosti. Enostavno pustimo, da gre ustno izročilo mimo nas, s tem pa tudi vedenje o življenju, naravi. Zaradi takega ravnanja smo prikrajšani vsi ljudje, še posebej pa otroci. Zato imamo kot učitelji še toliko večjo vlogo, da ljudsko izročilo v prvi vrsti dobro poznamo in ga tudi prenašamo na najmlajše.

Kako ljudsko izročilo vključiti v vzgojno-izobraževalno delo?

Prihodnost vsake dežele se oblikuje v šolskih klopeh (Kunaver 2014, str. 5). Prav vsi šolski predmeti se dotikajo ljudske dediščine, zato je ne bi smelo biti težko vključiti v učni proces. Razredni učitelj lahko prvine ljudskega izročila vključi v katerikoli del učne ure; tako glasbene umetnosti, likovne umetnosti, slovenščine, športa, spoznavanja okolja ... V višjih razredih pa lahko učitelj vlogo prenašanja ljudskega izročila uresniči s pripovedovanjem oz. prebiranjem raznih bajk, pa tudi pravljic, te so namreč dragocena zakladnica ljudske misli; na ta način učitelj tudi »začini« pouk, učenci pa postanejo bolj motivirani in vedoželjni. O takšnem načinu poučevanja je v knjigi *Slovensko ljudsko izročilo v šolskih klopeh* razmišljala že zbirateljica ljudskega izročila in etnološkega gradiva Dušica Kunaver. Tako je skrajšano vsebino ljudske pripovedi o Blejskem jezeru uporabila za motivacijo pri raznih predmetih z namenom, da bi učenci

spoznali iz ljudske pripovedke čim več prvin in si jih vtisnili v spomin. Pripoved pa gre takole:

Na prostoru, kjer je danes jezero, je bil nekoč pašnik, sredi katerega se je dvigal hribček, na katerem so vile plesale svoje ples. Vile so prošile pastirčke, naj ne dovolijo živini, da popase travo na tem hribčku. Pastirčki te prošnje niso upoštevali, zato so si vile same »ogradile« svoje plesišče. Pašnik so zalile z vodo in hribček se je spremenil v otok sredi jezera. Na njem so poslej vile mirno plesale v mesečnih nočeh. (Kunaver 2014, str. 10).

Tej pripovedi bodo učenci radi prisluhnili pri vseh predmetih, tako pri slovenščini kot pri spoznavanju okolja, zgodovini, zemljepisu ... Pri likovni umetnosti lahko učenci narišejo blejske vile, pri športu jim lahko učitelj pokaže, kako so nekdanj gorenjski pastirji plesali valček in polko, pri glasbeni umetnosti lahko učenci zapojejo pesem Po jezeru bliz Triglava, pri gospodinjsstvu pa si ogledajo gorenjsko narodno nošo (Kunaver 2014). Učenci lahko tudi sami raziskujejo tovrstne zgodbe, zgodbe svojega kraja ter izdelajo seminarske naloge, plakate, dramske uprizoritve ... Učenci, ki bodo svoj čas posvetili domači kulturni dediščini, bodo s tem ohranili stik z njo in tako tudi povezanost s svojimi koreninami.

Že sam učni načrt predlaga teme iz ljudskega izročila, na nas pa je, da jih otrokom približamo in jih motiviramo, da ljudsko izročilo vzljubijo. Sama sem tako pripravo naredila za primer obravnave učne snovi v 1., 2. in 3. razredu. Temo ljudske pesmi sem iz glasbene umetnosti prenesla še na slovenščino, šport, spoznavanje okolja in likovno umetnost. S tem sem skušala učencem ljudsko izročilo približati na zanimiv način ter ga hkrati razširiti tudi na ostala predmetna področja z namenom vsebinskega povezovanja.

Primer:

1. RAZRED

V učnem načrtu za glasbeno umetnost je v 1. razredu predlagana ljudska pesem Lisička je prav zvita zver.

Pri **glasbeni umetnosti** naučimo učence pesem Lisička je prav zvita zver zapeti in ob njej povemo značilnosti ljudske pesmi. Učenci spremljajo pesem z lastnimi glasbili ter jo na koncu še ilustrirajo.

Cilji:

Učenci:

- Sproščeno zapojejo ljudsko pesem.
- Spoznajo pojem ljudska pesem.
- Spremljajo petje z lastnimi glasbili.
- Ustvarjalno izražajo glasbena doživetja z likovno komunikacijo.

Pri **slovenščini** motiviramo učence z uganko o lisčki:

Lepa je, a silno zvita.

Redkokdaj se ujame v past.

Si po gozdu išče zajce,

v vas gre pa kokoši krast

[Štefan 2014].

Ob tem jih spodbudimo k razmišljanju o lisici – kakšne so njene značilnosti. Nato jim preberemo basen o lisici. Če se le da, naj basen izhaja iz domačega okolja in naj bo prvič prebrana v narečnem jeziku našega kraja. Tudi za tovrstno govorico je prav, da jo otroci poznajo. Pozneje se o vsebini pogovorimo in jo še enkrat preberemo v knjižnem jeziku. Basen o lisici in volku, ki prihaja iz Črnomlja, pa gre takole:

Lisica je zvala vuka, da grejo na kakuši. Vuk je bal gladen več do kraja i lisica glih tako, pa ga je nagovarjala, da zna za kokošnjak, ki so tolste kakuši nutri. »Sama se ne vupam,« je rekla. Vuk je nekako vdrl, ona je pa čakala, kako ji bo prinesel plen i mislila na to, kako bi se vuka znebila. Ko je tako vni čepela, je prišel gospodar s puško. Pa jo je fpihnal. V tem je pa vuk čul strel, pa jo je po drugi strani podurhal. [Kure 2004, str. 28].

bal – bil, gladen – lačen, glih – ravno, zna – ve, ki – kjer, vni – zunaj, fpihnal – ustrelil, čul – slišal, podurhal – pobegnil

Basen interpretiramo in otroci jo poskušajo v skupini še odigrati. Otroci v prvem razredu zgodbo z veseljem tudi ilustrirajo, zato jim dajmo to možnost.

Otrokom naročimo, da za domačo nalogo poiščejo še kakšno basen o lisici.

Cilji:

Učenci:

- Doživljajo interpretativno prebrano pripoved.
- Razvijajo sposobnost razumevanja motivov

za ravnanje književnih oseb. Prepoznajajo »dobro« in »slabo« književne osebe in povedo, zakaj se jim zdijo take.

- Razvijajo zmožnost predstavljanja, vživljanja v osebo, poistovetenja z njo: poiščejo podobnosti med književno osebo in seboj; povedo, kako bi ravnali sami, če bi bili v podobnem položaju kot književna oseba.
- Narišejo domišljjsko-čutno predstavo književne osebe.
- V skupini dramatizirajo pravljico.

Šport lahko popestrimo s staro ljudsko igro Šepasta lisica. Šepasto lisico določimo z izštevanko. Na primer: *Lisjak stari brez zob se še piščeta boji* [Čebular 1925, str. 55].

Ko dobimo šepasto lisico, ta sede v svoj brlog – v krog, ki ga nariše okrog sebe. V brlogu lahko stoji na obeh nogah, ko pa zapusti svoje bivališče, mora skakati po eni nogi in loviti igralce. Igralci so okrog nje in ji nagajajo. Ko se ji kak igralec preveč približa, se ga lisica hitro dotakne z roko in ta postane njen naslednik. Če lisica nikogar ne ujame in je že utrujena od skakanja po eni nogi, lahko odide nazaj v brlog in si malo oddahne. Nato se igra nadaljuje. Če se lisica zunaj svojega brloga dotakne tal z drugo nogo, jo soigralci hitro napodijo v brlog [Kunaver 2006, str. 52].

Cilji:

Učenci:

- Se orientirajo v prostoru in se gibljejo po navodilih.
- Izboljšujejo gibalne in funkcionalne sposobnosti.
- Vadijo enonožno skakanje.
- Razvijajo koordinacijo gibov celega telesa, gibljivost in spretnost.

Pri **likovni umetnosti** lahko učenci iz gline ustvarijo lisico iz znane basni. Pri tem jih opozorimo na zunanjo podobo lisice ter na njen karakter iz basni. Pred izdelavo jih opozorimo, da bodo pri tej nalogi postali kiparji ter ponovimo postopek, kako ustvarimo kip, ter pojme, povezane s kiparstvom.

Cilji:

Učenci:

- Osvežijo pojme, povezane s kiparstvom (kip, kipar, kiparski material, modelirka, glina).

- Ob uporabi kiparskih pripomočkov razvijajo svojo motorično spretnost.
- Upoštevajo postopek gnetenja in valjanja gline.
- Negujejo svoj individualni način likovnega izražanja in ustvarjalnost.

Učno uro **spoznavanja okolja** uporabimo za spoznavanje lisice. Otrokom s pomočjo interaktivne table prikažemo sestavljanke, pri kateri se postopno odpirajo sličice. Njihova naloga je, da čim prej ugotovijo, kaj se bo prikazalo na sliki. Ko ugotovijo, da gre za lisico, skupaj v enciklopediji poiščemo čim več njenih lastnosti: kje živi, s čim se prehranjuje, kako se razmnožuje itn. Nato poiščemo v knjigi še druge gozdne živali (npr. volk, medved, srna, zajec, kuna ...) ter jih primerjamo z lisico po danih kriterijih (zunanja podoba, prehrana, razmnoževanje). Podobnosti zapisujemo na tablo. Na koncu naredijo učenci po skupinah plakat, s katerim prikažejo značilnosti lisice. Učitelj koordinira delo, učenci pa poiščejo čim več sličic, ki jih asociirajo na lisico.

Cilji:

Učenci:

- Prepoznajo, poimenujejo in primerjajo različna živa bitja.
- Razvrščajo po skupnih lastnostih in razlikah.

2. RAZRED

Učenci spoznajo ljudsko pesem Ob bistrem potoku je mlin. Ker pesem nosi globlji pomen, lahko ob tej pesmi pri predmetih uresničujemo različne cilje.

Pri **glasbeni umetnosti** otroke najprej naučimo pesem zapeti in tudi zaplesati. Ob tem ponovimo značilnosti ljudske pesmi in poudarimo, da gre za ljudski ples.

Cilji:

Učenci:

- Pojejo ljudsko pesem in zaplešejo ljudski ples.
- Razumejo pojem ljudska pesem.
- Širijo repertoar slovenskih ljudskih pesmi.

Pri učni uri **slovenščine** učencem pripovedujemo o pomenu kruha za naš narod v preteklosti. V revščini je kruh našemu človeku pomenil življenje. Učencem preberemo staro ljudsko pripoved,

Sliki 1 in 2: Ples mlinček (Ob bistrem potoku).

ki nam govori o tem, kako je kruh prišel v našo deželo.

Na Koroškem je ob reki Dravi živel ribič. Nekega dne je s hvaležnostjo vprašal reko: »Drava, s čim naj ti povrnem tvojo dobroto?«

»Pojdi daleč po svetu,« je spregovorila Drava, »in prinesi mi hlebec kruha!«

Ribič je dolgo blodil po svetu in našel kraje, kjer je bil kruh doma. Dobil je hlebec pšeničnega in hlebec rženega kruha. Vrnil se je domov in oba hlebca kruha vrgel v Dravo. Reka je tedaj začela naraščati in prestopati svojo strugo. Po nekaj dneh je voda odtekla, a iz poplavljenе zemlje so na obeh bregovih Drave pognale drobne zelene rastlinice – na desnem bregu pšenica, na levem rž. (Kunaver 2014, str. 30, 31).

Pripoved govori o spoštljivem ravnanju našega prednika, ki nam je podaril dragoceno darilo – kruh. S tem je ribič v našo deželo prinesel tudi srečo. Učenci nato po zgledu ljudske pripovedi razmislijo, kaj bi danes ljudje najbolj potrebovali za srečo ter kako bi lahko to sami uresničili. Svoje razmišljanje ilustrirajo.

Cilji:

Učenci:

- Doživljajo interpretativno prebrano pripoved. Upovedujejo temo/sporočilo z učiteljevo pomočjo.

- Pripovedujejo o književnem dogajanju.
- Razvijajo sposobnost razumevanja motivov za ravnanje književnih oseb. V mislih oblikujejo domišljijsko-čutno predstavo književnega prostora. Razvijajo zmožnost predstavljanja, vživljanja v osebo, »poistovetenja« z njo ter prevzemanja vloge osebe.
- Razvijajo zmožnost za literarno-estetsko doživljanje.

Pri **likovni umetnosti** učenci ilustrirajo pesem Ob bistrem potoku je mlin. Pogovorimo se o svetlih in temnih barvah: naštejemo nekaj predmetov v svetlih barvah, nekaj v temnih barvah, nekaj pa takšnih, ki jih sestavlja kombinacija svetlih in temnih barv. Učenci s črnim tušem in trsko pesem ilustrirajo, nato pa ilustracijo pobarvajo s kombinacijo svetlih in temnih barv. Barvne tuše mešajo na paleti. Najprej pobarvajo najsvetlejšo ploskve, nazadnje temnejše.

Cilji:

Učenci:

Naslikajo sliko s svetlimi in temnimi barvami.
Razvijajo občutek za svetljenje in temnenje barv.
Bogatijo svoj doživljaj.

Uro **spoznavanja okolja** lahko namenimo spoznavanju poti od zrna do kruha. Če imamo možnost, lahko ob tej priložnosti izvedemo tudi naravoslovni dan – ogled bližnjega mlina v kraju. Kot zanimivost ali popestritev učne ure pa je dobrodošla tudi kakšna bajka. Sama sem iz domačega okolja našla slednjo:

O mlinarju, ki je peljal moko čez Kolpo
Nekega večera je mlinar s čolnom peljal vreče
moke na hrvaško stran. Ko je bil na sredi Kolpe,
so se na hrvaški strani začeli pojavljati ljudje, kot
bi iz zemlje rasli, in vsakega je spremljala luč.
Mlinar se je ustrašil in obrnil nazaj, takrat pa je
zaslišal ropotanje kamnov v mlinu. Hitro se je po-
bral v hišo, ker je bil prepričan, da so bili na drugi
strani Kolpe hudiči in gredo sedaj za njim. Od
takrat pravijo, da če se ponoči sliši ropot v mlinu,
hudiči meljejo. (Kure 2004, str. 34).

Učenci imajo zelo radi tudi šaljive povedke. Zelo primerna in zabavna je povedka o kruhu, ki ravno tako prihaja iz Črnomlja.

Kruh

Že naša dāca znajo, da je kruh pečen ondaj, ko
potrkaš po hlejbci, da zabobna.

Ejnkrate so ble mati in hči, ki so v nedeljo v jutro
zamejsle kruh in ga dale f peč. Pole je šla mama
k maši in je naročila hčeri, naj vzeme kruh s peči,
ko bo pečen. Ko je mama pāršla od maše, je bil
kruh še zmerom v peči in zāžgan. »Kaj ga nisi
vzela vān?» je rekla mama hčeri. »Nisem mama,
kruh ni nāč bobnal.« (Kure 2004, str. 166).

Ob pripovedkah se z učenci pogovorimo o življenju nekoč.

Učenci pa lahko pri uri spoznavanja okolja tudi ustvarjajo – na primer mlinček iz odpadnega materiala. Učenci ga izdelajo s pomočjo jogurtovega lončka, plastičnih žličk in zamaška iz plute. Delovanje mlinčka nato preizkusijo. Ob tem povemo učencem, da so si nekoč z izdelovanjem mlinčkov pastirji krajšali čas. Le da so bili ti mlinčki nekoliko drugačni – narejeni so bili iz dolge ravne veje, vanjo vdelane lopatice iz lesa ter iz dveh nosilcev v obliki črke Y. Pastirji so jih nameščali ob majhnih potokih, ob robovih gozda, kjer je bil pad vode, da je lahko poganjal mlinček.

Cilji:

Učenci:

- Vedo, da je bilo življenje v preteklosti drugačno.
- Znajo se pripraviti za delo in po končanem delu pospraviti.
- Ponovijo, utrdijo in v novih situacijah uporabijo pridobljeno znanje.
- Znajo uporabiti različna gradiva (snovi), orodja in obdelovalne postopke ter povezujejo lastnosti gradiv in načine obdelave: preoblikujejo, režejo, spajajo, lepijo.

Pri športu naučimo učence ljudsko igro Ali je kruh že pečen. Otroci se postavijo v krog in se držijo za roke. Vodjo igre določimo z izštevanke. Na primer: *Naša sikira rada reže, če ne reže, bo tepena, arka, barka, kos!* (Čebular 1925, str. 59).

Vodja igre vpraša ostale igralce: »Ali je kruh pečen?«

Otroci: »Ne, zažgan.«

Vodja: »Kdo ga je pa zažgal?«

Otroci: »Ta poreden/-na _____!« Otroke poimenujemo po vrstnem redu. Najprej poimenujemo tistega, ki je zadnji v koloni. Potem gredo

otroci z vodjem na čelu pod levo roko imenovanega otroka in govorijo:

»_____, ker si kruh zažgal/-a, boš roke navzkriž držal/-a!«

Ko se vsi zvrstijo, se roki otroka prekrižata in obrne se za 180°. Ko imajo vsi otroci prekrižane roke, zarajajo v krogu in zapojejo Ringa ringa raja (5ra 2015).

Cilji:

Učenci:

- Razvijajo občutek za ritem.
- Razvijajo koordinacijo gibov rok in nog.
- Zaplešejo otroško rajalno igro.
- Spoznajo ljudsko igro, ki so se jih igrali otroci v preteklosti.
- Upoštevajo pravila igre.
- Se ob igri razvedrijo in sprostijo.

Sliki 3 in 4: Igra: Ali je kruh že pečen?

3. RAZRED

Ljudska pesem Izak, Jakob, Abraham je pesem, ki jo imajo otroci radi, saj je nagajiva, kratka in dokaj preprosta. Opažam pa, da jo učenci slabo poznajo. Glavni cilj pri **glasbeni umetnosti** je zapomnitev pesmi Izak, Jakob, Abraham. Ob tem je nujno, da se z otroki pogovorimo o besedilu same pesmi in tudi o njenem pomenu. Večina otrok ne pozna

izraza branjevka. Učence spodbudimo, da pesem ritmično izrekajo in jo spremljajo še z lastnimi glasbili in glasbili iz naravnega materiala (oreh, lesene palčke, kamenčki ...). Nato učenci po skupinah besedilo pesmi preoblikujejo tako, da melodija ostane enaka. Vsaka skupina se predstavi s svojo izvedbo.

Cilji:

Učenci:

- Poustvarjajo pesem, besedilo in instrumentalno spremljavo.
- Ustvarjajo spremljave, oblikujejo lastne zamisli.
- Si izmišljajo besedilo na dano melodijo.
- Ritmično izrekajo otroško besedilo.
- Z lastnimi instrumenti izvajajo preproste ritmične vzorce.
- V skupini in samostojno sproščeno in doživeto pojejo otroške ljudske pesmi.

Pri **slovenščini** otroke skozi pripoved popeljemo na tržnico, kjer branjevke in branjevci ponujajo različne doma narejene ali pridelane stvari. Vsak otrok prinese v šolo en predmet, ki ga je ustvaril sam ali pa so ga pridelali doma (npr. jabolko, sliva, hruška, koruza, pšenica ...). Nato v razredu naredimo razstavo, učenci pa zaigrajo dogajanje na tržnici. Nekaj otrok je branjevcev in branjevk, ostali pa kupci. Vloge nato zamenjamo. Na koncu govorne nastope vrednotimo.

Cilji:

Učenci:

- Razvijajo zmožnosti pogovarjanja. Sodelujejo v igri vlog. Vrednotijo vljudnost sogovorcev. Izražajo svoja občutja med igranjem vlog. Osebe vikajo, tikajo, ogovarjajo v ustreznih okoliščinah. Spoznavajo pomen, okoliščine in načine pozdravov, prošnje, zahvale, opravičila. Vrednotijo vljudnost danih izrekov in odpravljajo napake.
- Govorno nastopajo z vnaprej napovedano temo. Govorijo čim bolj razločno, naravno in zorno. Povzamejo temeljna načela uspešnega govornega nastopanja. Vrednotijo zanimivost in razumljivost besedila. Izražajo svoja občutja med govornim nastopom. Vrednotijo svojo zmožnost govornega nastopanja in načrtujejo, kako bi jo izboljšali.

Spoznavanje okolja lahko izkoristimo za spoznavanje dogajanja na tržnici in o tem, kakšna je razlika med tržnico nekoč in danes ter o življenju ljudi v preteklosti in danes. Ob tem učencem preberemo tudi kakšno prigodo iz našega kraja, povezano s tržnico. Primer zgodovinske povedke iz Črnomlja z naslovom Prestari:

Črnomaljšom so rekli prestari. Zgleda, da so jih poznali po prestah, ki so jih prodavali po semnih. Te preste ni blo tok lahko naredit. Najprej so jih skuhali, pole pa hitli na lopar in spekli v krušni peči.

Škofova Rezka je ejnkrat stala na semni s procajno prest. Zima je bla in strašno jo je zeblo. Pa so paršli k nim domoh lodi vele povedjat: »Hote si po dejte, zæk vam bo zmrzælno!«

Na semnih je moglo bit jako dosti prestarof, saj pravijo, da so ženske hodile gor pa dol po semni in kričale ena čez drugo: »Kupte preste, kupte preste!« »Kupte mojo,« je kričala ena, »moja je večja, moja je ko kamba!« (Kure 2004, str. 80).

procajna – košara, vele – takoj, hote si – pojdite, zæk – saj, kamba – spodnji del volovskega jarma

Cilji:

Učenci:

- Spoznajo tržnico in ponudbo na njej.
- Poznajo pomen dediščine.
- Vedo, da je bilo življenje ljudi v preteklosti drugačno.

Šport je odlična priložnost, kjer lahko otroke ob pesmi Izak, Jakob, Abraham naučimo še znan ljudski ples; t. i. zibenšrit. Otroci lahko plešejo v krogu ali v paru.

Cilji:

Učenci:

- Se naučijo zaplesati preprosti ljudski ples.
- Razvijajo občutek za ritem.

Pri **likovni umetnosti** se lahko pogovorimo o oblikovanju zunanjega prostora (tržnice) ter o oblikovanju kipa (branjevke) od celote k podrobnostim. Učenci lahko nato v skupinah s pomočjo odpadnega materiala in kartona izdelajo svojo tržnico. Branjevke lahko oblikujejo iz plastelina.

Cilji:

Učenci:

Sliki 5 in 6: Ples zibenšrit.

- Raziskujejo značilnosti kiparskega materiala – plastelina.
- Spoznajo pojem modeliranje – oblikovanje gnetljivega materiala.
- Pridobivajo si občutek za oblikovanje kipa po postopku od celote k podrobnostim.
- Oblikujejo likovni izdelek s tehniko prostorskega oblikovanja.
- Navajajo se na doslednost in vztrajnost pri likovnem izražanju.
- Ob uporabi različnih materialov in orodij razvijajo motorično spretnost.
- Pri delu v skupini razvijajo zmožnost sodelovanja.
- Za oblikovanje uporabijo reciklirane materiale.

Slika 7: Tržnica (prostorsko oblikovanje).

Slika 8: Tržnica (prostorsko oblikovanje).

Odziv otrok

Dejavnosti sem načrtovala tako, da so bili otroci aktivni tako gibalno kot tudi miselno. Opazila sem, da so bili motivirani za delo in da so z veseljem sodelovali. Ko sem jih povprašala, kateri del ljudskega izročila jim je bil najbolj všeč, je bil odgovor povečini: *»tisti, ko smo se igrali igre, plesali ljudski ples ter peli.«* To nam kaže, da otroci v današnjih časih nujno potrebujejo gibanje in glasbo, preko katere se lahko izražajo.

Igra

Otrok se v največji meri izraža in doživlja svet okrog sebe skozi igro. Zvok, predvsem otroški vik in krik ter živ-žav, je sestavni del in najznačilnejši spremljevalec vsake spontane in razigrane dejavnosti otrok. Otrok se aktivno odziva na dogajanja okrog sebe. Vse, kar od zunaj pritegne njegovo pozornost, vključi v svojo igro, prav tako svoje življenjske izkušnje, ki jih ves čas dograjuje (Jenče 2006, str. 79).

Otroci v svojem vzgojno-izobraževalnem procesu torej nujno potrebujejo igro. Preko nje se učijo, postajajo ustvarjalnejši, bolj domiselni ... Ravno ljudske igre nam vse to nudijo, saj so si jih otroci izmislili sami, izhajale so iz njih, iz njihovega življenja. Velika škoda bi bila, da otroke na razredni stopnji ne naučimo vsaj nekaj ljudskih iger. Sploh glede na to, da jih imajo tako radi, z njimi pa razvijamo tudi socialne veščine, njihovo iznajdljivost in ustvarjalnost.

Ljudski ples

Ravno tako jim je bil všeč tudi ljudski ples. Tudi ta namreč izhaja iz življenja ljudi. Nič čudnega, da ga imajo zato otroci tako radi, saj jim je blizu. V prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju bi otroke nujno morali naučiti tudi drugih rajalnih iger, kot

so poleg Ringa raja še Bela, bela lilija, Rdeče češnje rada jem, Abraham .ma sedem sinov, Ura je ena, medved še spi, Pika poka pod goro ... Ti plesi se plešejo v krogu, tako so vsi vključeni v skupnost, s tem se krepi njihova povezanost, z enostavnimi pesmimi pa razvijamo tudi ritem in posluh.

Ljudska pesem

Kot že omenjeno, pesem človeka spremlja od nekdaj. Danes se v družinah le še redko poje, zato jo otroci še toliko bolj potrebujejo v šoli. Z njo se lahko poistovetimo, ko smo veseli, žalostni, utrujeni ali pa smo polni energije. Vedno nam je blizu, tako otrokom kot tudi odraslim. Veliko ljudskih pesmi za otroke je tudi šaljivih, kar jim je še bolj pri srcu.

Sklep

Prvine ljudskega izročila lahko na različne načine vključimo v učni proces. Lahko jih uporabimo tako za motivacijo kot za obravnavo ljudskega izročila ali pa enostavno za popestritev učne ure. Tako bodo učenci mnogo bolj sprejemali šolsko snov pri posameznem predmetu. Ob tem je pomembno le to, da učitelji ljudsko izročilo dobro poznamo, da o tem beremo v knjigah, poslušamo stare pričevalce, ki so ljudsko izročilo doživljali, hodimo na seminarje ... Znanje otrok bo z medpredmetnim načinom povezovanja snovi globlje, postopoma pa se bodo otroci začeli zavedati tudi pomena ljudskega izročila. Zgodbe, pripovedke, pesmi, plesi, igre ali izštevanke iz ljudskega izročila so otrokom zelo zanimive, poleg tega pa jih spodbujajo k ustvarjalnosti, domiselnosti in tudi iznajdljivosti. Učenci imajo zelo radi tudi šaljive zgodbe in na srečo tudi teh v naših zapisih ljudskega izročila ne manjka. S tem izvemo, da tudi nekoč – kljub težkemu življenju – ni manjkalo veselega razpoloženja.

Naloga učiteljev je, da otroke vzgojimo tako, da se zavedajo svojih korenin in čutijo ljubezen do domovine. Šolske klopi so še zadnji čas, ko jim to lahko damo. Osnovno znanje vsakega človeka je namreč znanje o svojem lastnem kraju, o svoji kulturi. Če bomo to otrokom približali, je velika verjetnost, da bodo kasneje tudi sami to ohranjali in prenašali naprej. Medtem ko če tega ne bomo počeli, bo ljudsko izročilo tonilo v pozabo. Veliko šol po Sloveniji učencem ponuja interesno

dejavnost folkloro, preko katere se ljudsko izročilo ohranja in prenaša na otroke. A tovrstnih interesnih dejavnosti se ne udeležujejo vsi otroci, zato je nujno, da jim nudimo znanje o ljudskem izročilu pri rednem pouku. To bo popotnica, ki jih bo spremljala vse življenje. Kot učitelji ne smemo pozabiti na staro pravilo: »Če hočeš učencu odpreti glavo, mu na srček potrkaj!« (Kunaver 2014, str. 11). ■

Viri in literatura

1. Kunaver, D. (2014). *Slovensko ljudsko izročilo v šolskih klopeh*. Ljubljana: D. Kunaver.
2. Kunaver, D. (ur.) (1990). *Slovenske pesmi, šege in panjske končnice*. Ljubljana: D. Kunaver.
3. Kumer, Z. (2002). *Slovenska ljudska pesem*. Ljubljana: Slovenska matica.
4. Kunaver, D., Lipovšek, B. (ur.) (2006). *Ali je kaj trden most: najlepše igre iz otroške zakladnice* Ljubljana: Mladinska knjiga.
5. Čebular, A. (1925). *Iz torbice belokranjskih palčkov*. Novo mesto: Belokranjska podružnica Slov. plan. društva.
6. Štefan, A. (2014). *Sto ugank*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
7. Kure, B. (2004). *Zgodbe ne moreš iz žakla zvrnit*. Ljubljana: Kmečki glas.
8. Jenče, L. (2006). *Sedi k meni, povem ti eno pravljico*. Maribor: Mariborska knjižnica.
9. 5ra, (2015). *Skozi igro se učimo*. Dostopno na: <http://igramose.blogspot.si/p/socialne-igre.html> (09. 2. 2016).
10. Vogrinec, B. (2012). *Igrače in igre v Šaleški dolini skozi čas* Dostopno na: [Http://www.knjiznica-velenje.si/filelib/2010-knjiznica/domoznanstvo/saleski_razgledi/vogriner_igrace_in_igre.pdf](http://www.knjiznica-velenje.si/filelib/2010-knjiznica/domoznanstvo/saleski_razgledi/vogriner_igrace_in_igre.pdf) (11. 2. 2016).
11. Knific, B. (2011) *Revija Folklornik*. Dostopno na: http://www.skd.si/folklor-na-dejavnost/zaloznistvo/folklornik/revija_folklornik/index.html (15. 4. 2016).

